

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (ολομέλεια)
της 19ης Οκτωβρίου 2004*

Στην υπόθεση C-200/02,

με αντικείμενο αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 234 ΕΚ, την οποία υπέβαλε η Immigration Appellate Authority (Ηνωμένο Βασίλειο), με απόφαση της 27ης Μαΐου 2002, που περιήλθε στο Δικαστήριο στις 30 Μαΐου 2002, στο πλαίσιο της υποθέσεως

Kunqian Catherine Zhu,

Man Lavette Chen

κατά

Secretary of State for the Home Department,

* Γλώσσα διαδικασίας: η αγγλική.

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (ολομέλεια),

συγκείμενο από τους Β. Σκουρή, Πρόεδρο, P. Jann, C. W. A. Timmermans, A. Rosas, R. Silva de Lapuerta και K. Lenaerts, προέδρους τμήματος, C. Gulmann, R. Schintgen, N. Colneric, S. von Bahr και J. N. Cunha Rodrigues (εισηγητή), δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: A. Tizzano

γραμματέας: L. Hewlett, κύρια υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της προφορικής διαδικασίας της 11ης Νοεμβρίου 2003,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- η Man Lavette Chen, εκπροσωπούμενη από τους R. de Mello και A. Berry, barristers, επικουρούμενους από τον M. Barry, solicitor,
- η Ιρλανδική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον D. J. O'Hagan, επικουρούμενο από τους P. Callagher, SC, και P. McGarry, BL,
- η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, εκπροσωπούμενη από τους J. E. Collins, R. Plender, QC, και R. Caudwell,

- η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από την C. O'Reilly,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 18ης Μαΐου 2004,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία της οδηγίας 73/148/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Μαΐου 1973, περί καταργήσεως των περιορισμών στη διακίνηση και στη διαμονή των υπηκόων των κρατών μελών στο εσωτερικό της Κοινότητας στον τομέα της εγκαταστάσεως και της παροχής υπηρεσιών (ΕΕ ειδ. έκδ. 06/001, σ. 144), της οδηγίας 90/364/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 28ης Ιουνίου 1990, σχετικά με το δικαίωμα διαμονής (ΕΕ L 180, σ. 26), και του άρθρου 18 ΕΚ.
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο προσφυγής της Kunqian Catherine Zhu (στο εξής: Catherine), Ιρλανδής υπηκόου, και της μητέρας της, Man Lavette Chen (στο εξής: Chen), Κινέζας υπηκόου, κατά του Secretary of State for the Home Department σχετικά με την εκ μέρους του τελευταίου απόρριψη των αιτήσεων της Catherine και της Chen για τη χορήγηση άδειας διαμονής μακράς διάρκειας στο Ηνωμένο Βασίλειο.

Το νομικό πλαίσιο

Η κοινοτική νομοθεσία

- 3 Το άρθρο 1 της οδηγίας 73/148 ορίζει τα ακόλουθα:

«1. Τα κράτη μέλη καταργούν, υπό τους όρους που προβλέπονται στην παρούσα οδηγία, τους περιορισμούς στη διακίνηση και στη διαμονή:

- α) των υπηκόων ενός κράτους μέλους που είναι εγκατεστημένοι ή επιθυμούν να εγκατασταθούν σε άλλο κράτος μέλος, προκειμένου να ασκήσουν μη μισθωτή δραστηριότητα, ή επιθυμούν να παράσχουν υπηρεσίες στο κράτος αυτό·
- β) των υπηκόων των κρατών μελών που επιθυμούν να μεταβούν σε άλλο κράτος μέλος ως αποδέκτες παροχής υπηρεσιών·
- γ) του συζύγου και των κάτω των 21 ετών τέκνων των εν λόγω υπηκόων, ανεξαρτήτως ιθαγενείας·
- δ) των ανιόντων και των κατιόντων των εν λόγω υπηκόων και των συζύγων τους, οι οποίοι συντηρούνται από αυτούς, ανεξαρτήτως ιθαγενείας.

2. Τα κράτη μέλη ευνοούν την είσοδο οποιουδήποτε άλλου μέλους της οικογενείας των υπηκόων που αναφέρονται στην παράγραφο 1, περιπτώσεις α' και β' ή των συζύγων τους, το οποίο στην χώρα προελεύσεως συντηρείται από αυτούς ή ζει μαζί τους υπό την αυτή στέγη.»

4 Το άρθρο 4, παράγραφος 2, της ίδιας οδηγίας ορίζει τα εξής:

«Για τους παρέχοντες υπηρεσίες και τους αποδέκτες αυτών το δικαίωμα διαμονής αντιστοιχεί στην διάρκεια της παροχής των υπηρεσιών.

Αν η διάρκεια αυτή υπερβαίνει τους τρεις μήνες, το κράτος μέλος, στο οποίο πραγματοποιείται η παροχή, εκδίδει τίτλο διαμονής προς πιστοποίηση του ανωτέρω δικαιώματος.

Αν η διάρκεια αυτή δεν υπερβαίνει τους τρεις μήνες, το δελτίο ταυτότητας ή το διαβατήριό, με το οποίο ο ενδιαφερόμενος εισήλθε στην επικράτεια, καλύπτει την διαμονή του. Το κράτος μέλος δύναται να επιβάλει στον ενδιαφερόμενο την υποχρέωση να δηλώσει την παρουσία του στην επικράτεια.»

5 Το άρθρο 1 της οδηγίας 90/364 έχει ως εξής:

«1. Τα κράτη μέλη παρέχουν το δικαίωμα διαμονής στους υπηκόους των κρατών μελών που δεν έχουν αυτό το δικαίωμα βάσει άλλων διατάξεων του κοινοτικού δικαίου, καθώς και στα μέλη της οικογενείας τους, όπως καθορίζονται στην παράγραφο 2, υπό τον όρο ότι διαθέτουν οι ίδιοι και τα μέλη της οικογενείας τους υγειονομική ασφάλιση που να καλύπτει το σύνολο των κινδύνων στο κράτος μέλος

υποδοχής, καθώς και επαρκείς πόρους ώστε να μην επιβαρύνουν, κατά τη διάρκεια της διαμονής τους, το σύστημα κοινωνικής προνοίας του κράτους μέλους υποδοχής.

Οι αναφερόμενοι στο πρώτο εδάφιο πόροι του αιτούντος θεωρούνται επαρκείς όταν υπερβαίνουν το επίπεδο των πόρων μέχρι του οποίου το κράτος μέλος υποδοχής μπορεί να χορηγεί κοινωνική αρωγή στους δικούς του υπηκόους, λαμβάνοντας υπόψη την προσωπική κατάσταση του αιτούντος και, ενδεχομένως, των προσώπων που γίνονται δεκτά κατ' εφαρμογή της παραγράφου 2.

Εάν το δεύτερο εδάφιο δεν μπορεί να τύχει εφαρμογής, οι πόροι του αιτούντος θεωρούνται επαρκείς εφόσον υπερβαίνουν το ύψος της ελάχιστης σύνταξης κοινωνικής ασφαλίσεως που καταβάλλει το κράτος μέλος υποδοχής.

2. Δικαίωμα να εγκατασταθούν σε άλλο κράτος μέλος, μαζί με τον κάτοχο του δικαιώματος διαμονής, και δη ανεξάρτητα από την ιθαγένειά τους, έχουν τα ακόλουθα πρόσωπα:

α) ο/η σύζυγός του και οι συντηρούμενοι από αυτόν/αυτήν κατιόντες τους·

β) οι ανιόντες του κατόχου του δικαιώματος διαμονής και του/της συζύγου του οι οποίοι συντηρούνται από αυτόν/αυτήν.»

Η νομοθεσία του Ηνωμένου Βασιλείου

- 6 Το άρθρο 5 του Immigration (European Economic Area) Regulations 2000 (κανονισμού του 2000 σχετικά με τη μετανάστευση από χώρες του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου, στο εξής: EEA Regulations) ορίζει τα ακόλουθα:

«1. Στο πλαίσιο της εφαρμογής του παρόντος κανονισμού, ως “πρόσωπο δικαιούμενο να διαμένει στο Ηνωμένο Βασίλειο” θεωρείται κάθε υπήκοος χώρας του ΕΟΧ ο οποίος είναι εγκατεστημένος στο Ηνωμένο Βασίλειο ως: α) μισθωτός· β) ελεύθερος επαγγελματίας· γ) παρέχων υπηρεσίες· δ) αποδέκτης υπηρεσιών· ε) αυτοσυντηρούμενος· ζ) συνταξιούχος· η) σπουδαστής ή θ) ελεύθερος επαγγελματίας ο οποίος έχει παύσει τις δραστηριότητές του· ή κάθε άλλο πρόσωπο στο οποίο έχει εφαρμογή η παράγραφος 4.

[...]»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

- 7 Από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι η Chen και ο σύζυγός της, Κινέζος υπήκοος, εργάζονται σε κινεζική επιχείρηση εγκατεστημένη στην Κίνα. Ο σύζυγος της Chen είναι ένας από τους διευθυντές της επιχείρησης αυτής, στο κεφάλαιο της οποίας έχει πλειοψηφικό μερίδιο. Στο πλαίσιο της επαγγελματικής του δραστηριότητας, ο ανωτέρω πραγματοποιεί συχνά επαγγελματικά ταξίδια σε διάφορα κράτη μέλη, μεταξύ των οποίων και το Ηνωμένο Βασίλειο.

- 8 Το πρώτο τέκνο του ζεύγους γεννήθηκε στην Κίνα το 1998. Επιθυμώντας να γεννήσει δεύτερο τέκνο, η Chen εισήλθε στο έδαφος του Ηνωμένου Βασιλείου τον Μάιο του 2000, όντας ήδη έγκυος έξι μηνών περίπου. Τον Ιούλιο του ιδίου έτους μετέβη στο Belfast όπου γεννήθηκε η Catherine στις 16 Σεπτεμβρίου. Η μητέρα και το τέκνο ζουν σήμερα στο Cardiff της Ουαλίας (Ηνωμένο Βασίλειο).
- 9 Σύμφωνα με το άρθρο 6, παράγραφος 1, του Irish Nationality and Citizenship Act 1956 (νόμου του 1956 περί της ιρλανδικής ιθαγένειας), που τροποποιήθηκε το 2001 και εφαρμόζεται με αναδρομική ισχύ από 2 Δεκεμβρίου 1999, η Ιρλανδία επιτρέπει σε όλα τα πρόσωπα που γεννώνται επί της νήσου Ιρλανδίας να αποκτήσουν την ιρλανδική ιθαγένεια. Κατά την παράγραφο 3 του άρθρου αυτού, οι γεννώμενοι επί της νήσου Ιρλανδίας αποκτούν αυτομάτως την ιρλανδική ιθαγένεια αν δεν μπορούν να λάβουν την ιθαγένεια άλλης χώρας.
- 10 Κατ' εφαρμογήν της νομοθεσίας αυτής, στην Catherine χορηγήθηκε ιρλανδικό διαβατήριο τον Σεπτέμβριο του 2000. Αντιθέτως, σύμφωνα με τα διαλαμβανόμενα στην απόφαση περί παραπομπής, η Catherine δεν δικαιούται να αποκτήσει τη βρετανική ιθαγένεια, καθόσον, με τον British Nationality Act 1981 (νόμο του 1981 περί της βρετανικής ιθαγένειας), το Ηνωμένο Βασίλειο εγκατέλειψε την αρχή του *jus soli*, οπότε η γέννηση επί του εδάφους του κράτους μέλους αυτού δεν συνεπάγεται αυτομάτως κτήση της βρετανικής ιθαγένειας.
- 11 Δεν αμφισβητείται ότι σκοπός της διαμονής της Chen στη νήσο Ιρλανδία ήταν να μπορέσει το τέκνο να αποκτήσει την ιρλανδική ιθαγένεια και, κατά συνέπεια, να αποκτήσει η μητέρα το δικαίωμα να παραμείνει, ενδεχομένως, με το τέκνο της στο έδαφος του Ηνωμένου Βασιλείου.
- 12 Το αιτούν δικαστήριο αναφέρει επίσης ότι η Ιρλανδία ανήκει στον Common Travel Area (κοινό χώρο διακινήσεως) κατά την έννοια του Immigration Acts (νόμου περί μεταναστεύσεως), οπότε, στο μέτρο που οι Ιρλανδοί υπήκοοι δεν υποχρεούνται,

κατά κανόνα, να ζητούν άδεια εισόδου και διαμονής στο έδαφος του Ηνωμένου Βασιλείου, η Catherine, αντίθετα προς την Chen, μπορεί να κυκλοφορεί ελεύθερα στο έδαφος του Ηνωμένου Βασιλείου και στο έδαφος της Ιρλανδίας. Πέραν του περιοριζομένου στα δύο αυτά κράτη μέλη δικαιώματος ελεύθερης κυκλοφορίας το οποίο έχει η Catherine, καμία από τις προσφεύγουσες της κύριας δίκης δεν θα είχε δικαίωμα διαμονής στο Ηνωμένο Βασίλειο δυνάμει της εθνικής νομοθεσίας.

- 13 Η απόφαση περί παραπομπής διευκρινίζει ακόμα ότι η Catherine εξαρτάται τόσο συναισθηματικά όσο και οικονομικά από τη μητέρα της, ότι η τελευταία είναι το πρόσωπο που κυρίως βαρύνεται με τη φροντίδα της πρώτης, ότι η Catherine είναι αποδέκτρια, εντός του Ηνωμένου Βασιλείου, ιδιωτικών ιατρικών υπηρεσιών και υπηρεσιών φυλάξεως νηπίων επ' αμοιβή, ότι έχει απολέσει το δικαίωμα αποκτήσεως της κινεζικής ιθαγένειας λόγω της γεννήσεώς της στη Βόρεια Ιρλανδία και της συνακόλουθης κτήσεως της ιρλανδικής ιθαγένειας και, ως εκ τούτου, δεν έχει δικαίωμα εισόδου στην κινεζική επικράτεια παρά μόνο δυνάμει θεωρήσεως (visa) ανώτατης διάρκειας 30 ημερών για κάθε διαμονή, ότι οι δύο προσφεύγουσες της κύριας δίκης έχουν οικονομική αυτοτέλεια λόγω της επαγγελματικής δραστηριότητας της Chen, ότι οι ανωτέρω δεν επιβαρύνουν οικονομικά το Δημόσιο στο Ηνωμένο Βασίλειο και ότι δεν υπάρχει βάσιμη πιθανότητα να το επιβαρύνουν, καθώς και, τέλος, ότι οι ενδιαφερόμενες έχουν ασφάλιση ασθένειας.
- 14 Ο Secretary of State for the Home Department, προς αιτιολόγηση της αρνήσεώς του να χορηγήσει άδεια διαμονής μακράς διάρκειας στις δύο προσφεύγουσες της κύριας δίκης, επικαλέστηκε το ότι η Catherine, ηλικίας οκτώ μηνών, δεν ασκεί κανένα δικαίωμα απορρέον από τη Συνθήκη ΕΚ, όπως αυτά που προβλέπει το άρθρο 5, παράγραφος 1, του EEA Regulations, και το ότι η Chen δεν περιλαμβάνεται μεταξύ των προσώπων που δικαιούνται να διαμένουν στο Ηνωμένο Βασίλειο σύμφωνα με τη νομοθεσία αυτή.
- 15 Κατά της εν λόγω αρνητικής αποφάσεως ασκήθηκε έφεση ενώπιον της Immigration Appellate Authority, η οποία αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Λαμβανομένων υπόψη των πραγματικών περιστατικών της παρούσας υποθέσεως, το άρθρο 1 της οδηγίας 73/148/ΕΟΚ του Συμβουλίου ή το άρθρο 1 της οδηγίας 90/364/ΕΟΚ του Συμβουλίου:

α) παρέχουν το δικαίωμα στην πρώτη προσφεύγουσα, η οποία είναι ανήλικη και έχει την ιθαγένεια της Ευρωπαϊκής Ενώσεως, να εισέρχεται και να διαμένει στο κράτος μέλος υποδοχής;

β) σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, παρέχουν, επομένως, τα άρθρα αυτά το δικαίωμα στη δεύτερη προσφεύγουσα, η οποία είναι υπήκοος τρίτης χώρας, μητέρα της πρώτης προσφεύγουσας και το πρόσωπο που έχει κυρίως τη φροντίδα της, να διαμένει με την πρώτη προσφεύγουσα i) ως συγγενής ο οποίος τη συντηρεί ή ii) επειδή ζούσε με την πρώτη προσφεύγουσα στη χώρα καταγωγής της ή iii) για άλλον ειδικό λόγο;

2) Αν και εφόσον η πρώτη προσφεύγουσα δεν είναι “υπήκοος κράτους μέλους” για τους σκοπούς της ασκήσεως απορρεόντων από την κοινοτική έννομη τάξη δικαιωμάτων δυνάμει της οδηγίας 73/148/ΕΟΚ του Συμβουλίου ή του άρθρου 1 της οδηγίας 90/364/ΕΟΚ του Συμβουλίου, ποια είναι τα κριτήρια για να καθοριστεί αν το τέκνο, που έχει την ιθαγένεια της Ευρωπαϊκής Ενώσεως, είναι υπήκοος κράτους μέλους για τους σκοπούς της ασκήσεως των δικαιωμάτων που απονέμει η κοινοτική έννομη τάξη;

3) Υπό τις περιστάσεις της παρούσας υποθέσεως, συνιστούν οι υπηρεσίες φυλάξεως νηπίων που παρέχονται στην πρώτη προσφεύγουσα υπηρεσίες από πλευράς της οδηγίας 73/148/ΕΟΚ του Συμβουλίου;

- 4) Υπό τις περιστάσεις της παρούσας υποθέσεως, στερείται η πρώτη προσφεύγουσα το εκ του άρθρου 1 της οδηγίας 90/364/ΕΟΚ του Συμβουλίου δικαίωμα διαμονής στο κράτος υποδοχής λόγω του ότι οι πόροι της προέρχονται αποκλειστικά από τον γονέα, υπήκοο τρίτης χώρας, ο οποίος τη συνοδεύει;
- 5) Λαμβανομένων υπόψη των ιδιαίτερων πραγματικών περιστατικών της παρούσας υποθέσεως, παρέχει το άρθρο 18, παράγραφος 1, ΕΚ στην πρώτη προσφεύγουσα δικαίωμα εισόδου και διαμονής στο έδαφος του κράτους μέλους υποδοχής ακόμα και όταν η ενδιαφερόμενη δεν έχει δικαίωμα διαμονής στο κράτος μέλος αυτό δυνάμει άλλης διατάξεως του κοινοτικού δικαίου;
- 6) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, έχει συνακολούθως η δεύτερη προσφεύγουσα το δικαίωμα να μένει μαζί με την πρώτη προσφεύγουσα όταν αυτή διαμένει στο έδαφος του κράτους μέλους υποδοχής;
- 7) Στο πλαίσιο αυτό, ποια είναι η επίδραση της αρχής του σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων του ανθρώπου που ισχύει στο κοινοτικό δίκαιο και την οποία επικαλούνται οι προσφεύγουσες, λαμβανομένου ιδίως υπόψη του ότι οι ανωτέρω επικαλούνται το άρθρο 8 της Συμβάσεως για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών, σύμφωνα με το οποίο κάθε πρόσωπο δικαιούται τον σεβασμό της ιδιωτικής οικογενειακής ζωής του και της κατοικίας του, σε συνδυασμό με το άρθρο 14 της Συμβάσεως, και δεδομένου ότι η πρώτη προσφεύγουσα δεν μπορεί να ζήσει στην Κίνα με τη δεύτερη προσφεύγουσα, τον πατέρα της και τον αδελφό της;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

- 16 Με τα ερωτήματα αυτά, το αιτούν δικαστήριο ερωτά κατ' ουσίαν αν η οδηγία 73/148, η οδηγία 90/364 ή το άρθρο 18 ΕΚ, ενδεχομένως σε συνδυασμό με τα άρθρα 8 και 14 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών (ΕΣΔΑ), απονέμουν, υπό περιστάσεις όπως αυτές της υποθέσεως της κύριας δίκης, στον μικρής ηλικίας ανήλικο υπήκοο κράτους μέλους, που συντηρείται από γονέα υπήκοο τρίτου κράτους, δικαίωμα διαμονής σε άλλο κράτος μέλος εντός του οποίου ο ανήλικος είναι αποδέκτης υπηρεσιών φυλάξεως νηπίων. Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, το αιτούν δικαστήριο ερωτά αν οι ίδιες αυτές διατάξεις απονέμουν, συνακόλουθα, δικαίωμα διαμονής στον εν λόγω γονέα.
- 17 Πρέπει, συνεπώς, να εξεταστούν οι διατάξεις του κοινοτικού δικαίου σχετικά με το δικαίωμα διαμονής, διαδοχικά, στην περίπτωση ανηλικού υπηκόου όπως η Catherine και στην περίπτωση γονέα, υπηκόου τρίτου κράτους, που έχει τη συντήρηση του τέκνου.

Επί του δικαιώματος διαμονής προσώπων ευρισκομένων στην κατάσταση της Catherine

Προκαταρκτικές σκέψεις

- 18 Πρέπει να απορριφθεί ευθύς εξαρχής η άποψη την οποία υποστηρίζουν η Ιρλανδική Κυβέρνηση και η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου και σύμφωνα με την οποία ένα πρόσωπο που βρίσκεται στην κατάσταση της Catherine δεν μπορεί να επικαλεστεί τις διατάξεις του κοινοτικού δικαίου περί ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής των προσώπων για τον λόγο και μόνον ότι ο ενδιαφερόμενος ουδέποτε μετακινήθηκε από ένα κράτος μέλος προς άλλο κράτος μέλος.

- 19 Πράγματι, η κατάσταση του υπηκόου κράτους μέλους που έχει γεννηθεί στο κράτος μέλος υποδοχής και ο οποίος δεν έχει κάνει χρήση του δικαιώματος ελεύθερης κυκλοφορίας μεταξύ κρατών μελών δεν μπορεί, για τον λόγο αυτόν και μόνο, να εξομοιωθεί προς καθαρά εσωτερική κατάσταση, στερούσα τον εν λόγω υπήκοο από τη δυνατότητα να επωφεληθεί, εντός του κράτους μέλους υποδοχής, των διατάξεων του κοινοτικού δικαίου περί ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής των προσώπων (βλ., υπό το πνεύμα αυτό, απόφαση της 2ας Οκτωβρίου 2003, C-148/02, Garcia Avello, Συλλογή 2003, σ. I-11613, σκέψεις 13 και 27).
- 20 Εξάλλου, αντίθετα προς τα υποστηριζόμενα από την Ιρλανδική Κυβέρνηση, ένα παιδί μικρής ηλικίας μπορεί να επικαλεστεί τα δικαιώματα ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής που διασφαλίζονται από το κοινοτικό δίκαιο. Η ικανότητα υπηκόου κράτους μέλους να είναι υποκείμενο των δικαιωμάτων τα οποία διασφαλίζουν η Συνθήκη και το παράγωγο δίκαιο στον τομέα της ελεύθερης κυκλοφορίας των προσώπων δεν μπορεί να εξαρτάται από την προϋπόθεση να έχει ο ενδιαφερόμενος φθάσει στην ηλικία που απαιτείται ώστε να έχει τη νομική ικανότητα να ασκήσει ο ίδιος τα εν λόγω δικαιώματα [βλ. υπό το πνεύμα αυτό, μεταξύ άλλων, στο πλαίσιο του κανονισμού (ΕΟΚ) 1612/68 του Συμβουλίου, της 15ης Οκτωβρίου 1968, περί της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων στο εσωτερικό της Κοινότητας (ΕΕ ειδ. έκδ. 05/001, σ. 2), αποφάσεις της 15ης Μαρτίου 1989, 389/87 και 390/87, Echternach και Moritz, Συλλογή 1989, σ. 723, σκέψη 21, και της 17ης Σεπτεμβρίου 2002, C-413/99, Baumbast και R, Συλλογή 2002, σ. I-7091, σκέψεις 52 έως 63, και, όσον αφορά το άρθρο 17 ΕΚ, προμνησθείσα απόφαση Garcia Avello, σκέψη 21]. Επιπλέον, όπως παρατήρησε ο γενικός εισαγγελέας στα σημεία 47 έως 52 των προτάσεων του, ούτε από το γράμμα ούτε από τους σκοπούς των άρθρων 18 ΕΚ και 49 ΕΚ και των οδηγιών 73/148 και 90/364 προκύπτει ότι αυτή καθαυτή η απόλαυση των δικαιωμάτων που αποτελούν των αντικείμενο των διατάξεων αυτών υπόκειται στην προϋπόθεση κάποιας ελάχιστης ηλικίας.

Η οδηγία 73/148

- 21 Το αιτούν δικαστήριο ερωτά, καταρχάς, αν πρόσωπο το οποίο βρίσκεται στην κατάσταση της Catherine μπορεί να επικαλεστεί τις διατάξεις της οδηγίας 73/148 προκειμένου να διαμείνει επί μακρό χρονικό διάστημα στο Ηνωμένο Βασίλειο ως αποδέκτης υπηρεσιών φυλάξεως νηπίων παρεχομένων επ' αμοιβή.

- 22 Σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου, οι διατάξεις περί ελεύθερης παροχής υπηρεσιών δεν αφορούν την περίπτωση υπηκόου κράτους μέλους ο οποίος εγκαθιστά την κύρια κατοικία του στο έδαφος άλλου κράτους μέλους προκειμένου να του παρασχεθούν εκεί υπηρεσίες επ' αόριστο χρονικό διάστημα (βλ., υπό το πνεύμα αυτό, απόφαση της 15ης Οκτωβρίου 1988, 196/87, Steymann, Συλλογή 1988, σ. 6159). Όμως, αυτή είναι ακριβώς η περίπτωση της υποθέσεως της κύριας δίκης όσον αφορά τις υπηρεσίες φυλάξεως νηπίων για τις οποίες κάνει λόγο το αιτούν δικαστήριο.
- 23 Όσον αφορά τις ιατρικές υπηρεσίες που παρέχονται προσωρινά στην Catherine, πρέπει να παρατηρηθεί ότι, σύμφωνα με το άρθρο 4, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας 73/148, το δικαίωμα διαμονής που αναγνωρίζεται στον αποδέκτη υπηρεσιών στο πλαίσιο της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών αντιστοιχεί στη διάρκεια των παρεχομένων υπηρεσιών. Κατά συνέπεια, από την εν λόγω οδηγία δεν μπορεί, σε καμία περίπτωση, να αντληθεί δικαίωμα διαμονής αόριστης διάρκειας όπως αυτό που αποτελεί το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης.

Το άρθρο 18 ΕΚ και η οδηγία 90/364

- 24 Εφόσον η Catherine δεν μπορεί να επικαλεστεί την οδηγία 73/148 προκειμένου να διαμείνει επί μακρό χρονικό διάστημα στο Ηνωμένο Βασίλειο, το αιτούν δικαστήριο ερωτά αν δικαίωμα διαμονής μακράς διάρκειας μπορεί να αναγνωριστεί υπέρ της Catherine βάσει του άρθρου 18 ΕΚ και της οδηγίας 90/364, η οποία εξασφαλίζει, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, το δικαίωμα αυτό στους υπηκόους των κρατών μελών οι οποίοι δεν το έχουν δυνάμει άλλων διατάξεων του κοινοτικού δικαίου, καθώς και στα μέλη της οικογένειάς τους.
- 25 Δυνάμει του άρθρου 17, παράγραφος 1, ΕΚ, πολίτης της Ενώσεως είναι κάθε πρόσωπο που έχει την ιθαγένεια κράτους μέλους. Το καθεστώς του πολίτη της Ενώσεως καθιερώθηκε για να αποτελέσει το βασικό καθεστώς των υπηκόων των κρατών μελών (βλ., μεταξύ άλλων, προμνησθείσα απόφαση Baumbast και R., σκέψη 82).

- 26 Όσον αφορά το δικαίωμα διαμονής στο έδαφος των κρατών μελών, το οποίο προβλέπεται από το άρθρο 18, παράγραφος 1, ΕΚ, πρέπει να παρατηρηθεί ότι το δικαίωμα αυτό αναγνωρίζεται ευθέως σε κάθε πολίτη της Ενώσεως από σαφή και ακριβή διάταξη της Συνθήκης. Υπό την ιδιότητά της απλώς και μόνον της υπηκόου κράτους μέλους, και ως εκ τούτου του πολίτη της Ενώσεως, η Catherine δικαιούται να επικαλεστεί το άρθρο 18, παράγραφος 1, ΕΚ. Αυτό το δικαίωμα διαμονής των πολιτών της Ενώσεως στο έδαφος άλλου κράτους μέλους αναγνωρίζεται υπό τους περιορισμούς και τις προϋποθέσεις που προβλέπονται από τη Συνθήκη καθώς και από τις διατάξεις που θεσπίζονται για την εφαρμογή της (βλ., μεταξύ άλλων, προμνησθείσα απόφαση *Baumbast* και *R.*, σκέψεις 84 και 85).
- 27 Όσον αφορά τους εν λόγω περιορισμούς και προϋποθέσεις, το άρθρο 1, παράγραφος 1, της οδηγίας 90/364 προβλέπει ότι τα κράτη μέλη μπορούν να απαιτούν από τους υπηκόους κράτους μέλους οι οποίοι επιθυμούν να κάνουν χρήση του δικαιώματος διαμονής επί του εδάφους τους να διαθέτουν, οι ίδιοι και τα μέλη της οικογένειάς τους, υγειονομική ασφάλιση που να καλύπτει το σύνολο των κινδύνων στο κράτος μέλος υποδοχής, καθώς και επαρκείς πόρους, ώστε να μην επιβαρύνουν, κατά τη διάρκεια της διαμονής τους, το σύστημα κοινωνικής πρόνοιας του κράτους μέλους υποδοχής.
- 28 Από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι η Catherine διαθέτει τόσο υγειονομική ασφάλιση όσο και επαρκείς πόρους, οι οποίοι της παρέχονται από τη μητέρα της, ώστε να μην επιβαρύνει το σύστημα κοινωνικής πρόνοιας του κράτους μέλους υποδοχής.
- 29 Η αντίρρηση της Ιρλανδικής Κυβερνήσεως και της Κυβερνήσεως του Ηνωμένου Βασιλείου, σύμφωνα με την οποία η προϋπόθεση της υπάρξεως επαρκών πόρων έχει την έννοια ότι ο ενδιαφερόμενος πρέπει, αντίθετα προς την περίπτωση της Catherine, να διαθέτει προσωπικώς τέτοιους πόρους και δεν μπορεί να επικαλεστεί συναφώς πόρους ενός μέλους της οικογένειάς του το οποίο, όπως η Chen, τον συνοδεύει, δεν ευσταθεί.
- 30 Σύμφωνα με το ίδιο το κείμενο του άρθρου 1, παράγραφος 1, της οδηγίας 90/364, αρκεί οι υπήκοοι των κρατών μελών να «διαθέτουν» τους απαραίτητους πόρους, χωρίς η διάταξη αυτή να επιβάλλει την παραμικρή υποχρέωση όσον αφορά την προέλευση των πόρων αυτών.

- 31 Η ερμηνεία αυτή επιβάλλεται κατά μείζονα λόγο καθόσον οι διατάξεις που καθιερώνουν θεμελιώδεις αρχές όπως αυτή της ελεύθερης κυκλοφορίας των προσώπων πρέπει να τυγχάνουν ευρείας ερμηνείας.
- 32 Επιπλέον, οι περιορισμοί και οι προϋποθέσεις στις οποίες αναφέρεται το άρθρο 18 ΕΚ και που προβλέπει η οδηγία 90/364 ανάγονται στην αντίληψη ότι η άσκηση του δικαιώματος διαμονής των πολιτών της Ενώσεως μπορεί να εξαρτηθεί από τα έννομα συμφέροντα των κρατών μελών. Έτσι, από την τέταρτη αιτιολογική σκέψη προκύπτει μὲν ότι τα πρόσωπα υπέρ των οποίων αναγνωρίζεται το δικαίωμα διαμονής δεν πρέπει να καθίστανται «δυσανάλογο» βάρος για τα δημόσια οικονομικά του κράτους μέλους υποδοχής, το Δικαστήριο, ωστόσο, έκρινε ότι η εφαρμογή των εν λόγω περιορισμών και προϋποθέσεων πρέπει να γίνεται τηρουμένων των ορίων που επιβάλλονται από το κοινοτικό δίκαιο και σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας (βλ., μεταξύ άλλων, προμνησθείσα απόφαση *Baumbast* και *R.*, σκέψεις 90 και 91).
- 33 Μια ερμηνεία της προϋποθέσεως της επάρκειας των πόρων, κατά την έννοια της οδηγίας 90/364, όπως αυτή που προτείνουν η Ιρλανδική Κυβέρνηση και η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, θα προσέθετε στην προϋπόθεση αυτή, όπως αυτή διατυπώνεται στην εν λόγω οδηγία, μια απαίτηση σχετική με την προέλευση των πόρων η οποία θα αποτελούσε δυσανάλογη ανάμιξη στην άσκηση του θεμελιώδους δικαιώματος της ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής το οποίο εγγυάται το άρθρο 18 ΕΚ, καθόσον δεν είναι απαραίτητη για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού, ο οποίος συνίσταται στην προστασία των δημόσιων οικονομικών των κρατών μελών.
- 34 Η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου υποστηρίζει, τέλος, ότι οι προσφεύγουσες της κύριας δίκης δεν μπορούν να επικαλεστούν τις εν λόγω διατάξεις του κοινοτικού δικαίου στο μέτρο που η μετάβαση της *Chen* στη Βόρεια Ιρλανδία με σκοπό να αποκτήσει το τέκνο της την ιθαγένεια άλλου κράτους μέλους συνιστά απόπειρα καταχρηστικής επικλήσεως των κανόνων του κοινοτικού δικαίου. Οι σκοποί τους οποίους επιδιώκουν οι κοινοτικές αυτές διατάξεις δεν επιτυγχάνονται στην περίπτωση που υπήκοος τρίτου κράτους, ο οποίος επιθυμεί να διαμείνει σε κράτος μέλος, χωρίς ωστόσο να κυκλοφορεί ή να επιθυμεί να κυκλοφορήσει από

ένα κράτος μέλος σε άλλο, οργανώνεται έτσι ώστε να γεννήσει το τέκνο του στο μέρος εκείνο του εδάφους του κράτους μέλους υποδοχής όπου ένα άλλο κράτος μέλος εφαρμόζει τη δική του νομοθεσία περί κτήσεως της ιθαγένειας, νομοθεσία η οποία εφαρμόζει το *jus soli*. Κατά πάγια νομολογία, τα κράτη μέλη έχουν δικαίωμα να λαμβάνουν μέτρα προκειμένου να εμποδίζουν τους ιδιώτες να καταχρώνται τις διατάξεις του κοινοτικού δικαίου ή να αποπειρώνται, κάνοντας χρήση των ευκολιών που παρέχει η Συνθήκη, να αποφύγουν παρανόμως την υπαγωγή τους στην εθνική νομοθεσία. Η ισχύς του κανόνα αυτού, ο οποίος είναι σύμφωνος προς την αρχή της απαγορεύσεως της καταχρήσεως δικαιώματος, επιβεβαιώθηκε από το Δικαστήριο με την απόφαση της 9ης Μαρτίου 1999 στην υπόθεση C-212/97, *Centros* (Συλλογή 1999, σ. 1459).

35 Το επιχείρημα αυτό επίσης είναι απορριπτέο.

36 Ασφαλώς, η Chen αναγνωρίζει ότι η διαμονή της στο Ηνωμένο Βασίλειο αποσκοπούσε στη δημιουργία των συνθηκών που θα επέτρεπαν στο τέκνο που επρόκειτο να γεννήσει να αποκτήσει την ιθαγένεια κράτους μέλους, ώστε η ίδια να αποκτήσει στη συνέχεια, τόσο για το τέκνο όσο και γι' αυτήν, δικαίωμα διαμονής μακράς διάρκειας στο Ηνωμένο Βασίλειο.

37 Ωστόσο, ο καθορισμός των προϋποθέσεων κτήσεως και απώλειας της ιθαγένειας εμπίπτει, κατά το διεθνές δίκαιο, στην αρμοδιότητα κάθε κράτους μέλους, αρμοδιότητα η οποία πρέπει να ασκείται τηρουμένου του κοινοτικού δικαίου (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 7ης Ιουλίου 1992, C-369/90, *Micheletti* κ.λπ., Συλλογή 1992, σ. I-4329, σκέψη 10, και της 20ής Φεβρουαρίου 2001, C-192/99, *Kaur*, Συλλογή 2001, σ. I-1237, σκέψη 19).

38 Κανένας απ' όσους υπέβαλαν παρατηρήσεις ενώπιον του Δικαστηρίου δεν αμφισβήτησε τη νομιμότητα της εκ μέρους της Catherine κτήσεως της ιρλανδικής ιθαγένειας ούτε την ουσιαστική επενέργεια της ιθαγένειας αυτής.

- 39 Εξάλλου, ένα κράτος μέλος δεν μπορεί να περιορίζει τα αποτελέσματα της απονομής της ιθαγένειας άλλου κράτους μέλους, επιβάλλοντας πρόσθετη προϋπόθεση αναγνώρισεως της ιθαγένειας αυτής για να μπορεί να γίνει χρήση των προβλεπόμενων από τη Συνθήκη θεμελιωδών ελευθεριών (βλ., μεταξύ άλλων, προμνησθείσες αποφάσεις *Micheletti* κ.λπ., σκέψη 10, και *Garcia Avello*, σκέψη 28).
- 40 Όμως, αυτή θα ήταν ακριβώς η περίπτωση αν το Ηνωμένο Βασίλειο είχε δικαίωμα να μην επιτρέπει στους υπηκόους άλλων κρατών μελών όπως η Catherine να κάνουν χρήση μιας θεμελιώδους ελευθερίας, την οποία εγγυάται το κοινοτικό δίκαιο, με μόνη αιτιολογία ότι η κτήση της ιθαγένειας κράτους μέλους αποσκοπούσε, στην πραγματικότητα, στην απονομή, σε υπήκοο τρίτου κράτους, του δικαιώματος διαμονής δυνάμει του κοινοτικού δικαίου.
- 41 Υπό τις συνθήκες αυτές, πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 18 ΕΚ και η οδηγία 90/364 απονέμουν, υπό περιστάσεις όπως αυτές της υποθέσεως της κύριας δίκης, στον μικρής ηλικίας ανήλικο υπήκοο κράτους μέλους ο οποίος διαθέτει τη δέουσα υγειονομική ασφάλιση και συντηρείται από γονέα, υπήκοο τρίτου κράτους, του οποίου οι πόροι επαρκούν ώστε να μην επιβαρύνει ο πρώτος τα δημόσια οικονομικά του κράτους μέλους υποδοχής, δικαίωμα διαμονής αόριστης διάρκειας στο έδαφος του τελευταίου αυτού κράτους.

Επί του δικαιώματος διαμονής προσώπων ευρισκομένων στην κατάσταση της Chen

- 42 Το άρθρο 1, παράγραφος 2, στοιχείο β', της οδηγίας 90/364, που εξασφαλίζει στους ανιόντες του κατόχου του δικαιώματος διαμονής οι οποίοι «συντηρούνται» από αυτόν, ανεξαρτήτως ιθαγένειας, το δικαίωμα να εγκατασταθούν με τον εν λόγω κάτοχο του δικαιώματος, δεν απονέμει δικαίωμα διαμονής στον υπήκοο τρίτου κράτους που βρίσκεται στην κατάσταση της Chen ούτε λόγω των συναισθηματικών δεσμών που συνδέουν τη μητέρα με το τέκνο της, ούτε με την αιτιολογία ότι το δικαίωμα εισόδου και διαμονής της μητέρας στο Ηνωμένο Βασίλειο εξαρτάται από το δικαίωμα διαμονής του τέκνου αυτού.

- 43 Πράγματι, από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι η ιδιότητα του μέλους της οικογένειας το οποίο «συντηρείται» από τον κάτοχο του δικαιώματος διαμονής απορρέει από μια πραγματική κατάσταση χαρακτηριζόμενη από το ότι η υλική υποστήριξη του μέλους της οικογένειας εξασφαλίζεται από τον κάτοχο του δικαιώματος διαμονής (βλ., υπό το πνεύμα αυτό, σχετικά με το άρθρο 10 του κανονισμού 1612/68, απόφαση της 18ης Ιουνίου 1987, 316/85, Lebon, Συλλογή 1987, σ. 2811, σκέψεις 20 έως 22).
- 44 Σε περιπτώσεις όπως αυτή της υποθέσεως της κύριας δίκης, συντρέχει ακριβώς η αντίστροφη περίπτωση, καθόσον ο κάτοχος του δικαιώματος διαμονής συντηρείται από υπήκοο τρίτου κράτους ο οποίος έχει πράγματι την επιμέλειά του και επιθυμεί να τον συνοδεύει. Υπό τις συνθήκες αυτές, η Chen δεν μπορεί να επικαλεστεί την ιδιότητα του συντηρουμένου από την Catherine ανιόντος υπό την έννοια της οδηγίας 90/364 ώστε να της αναγνωριστεί δικαίωμα διαμονής στο Ηνωμένο Βασίλειο.
- 45 Αντιθέτως, η άρνηση του κράτους μέλους υποδοχής να επιτρέψει στον γονέα, υπήκοο κράτους μέλους ή τρίτου κράτους, ο οποίος έχει πράγματι την επιμέλεια του τέκνου υπέρ του οποίου το άρθρο 18 ΕΚ και η οδηγία 90/364 αναγνωρίζουν δικαίωμα διαμονής, να διαμείνει με το τέκνο αυτό εντός του κράτους μέλους υποδοχής θα στερούσε το δικαίωμα διαμονής του τελευταίου από κάθε πρακτική αποτελεσματικότητα. Πράγματι, είναι σαφές ότι η εκ μέρους ενός παιδιού μικρής ηλικίας απόλαυση του δικαιώματος διαμονής συνεπάγεται αναγκαστικά ότι το παιδί αυτό έχει δικαίωμα να συνοδεύεται από το πρόσωπο που έχει πράγματι την επιμέλειά του και, συνεπώς, ότι το πρόσωπο αυτό έχει δικαίωμα να κατοικεί μαζί του εντός του κράτους μέλους υποδοχής κατά τη διάρκεια της διαμονής αυτής (βλ., τηρουμένων των αναλογιών, όσον αφορά το άρθρο 12 του κανονισμού 1612/68, προμνησθείσα απόφαση Baumbast και R., σκέψεις 71 έως 75).
- 46 Για τον λόγο αυτόν και μόνον, πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι όταν, όπως στην υπόθεση της κύριας δίκης, το άρθρο 18 ΕΚ και η οδηγία 90/364 απονέμουν δικαίωμα διαμονής αόριστης διάρκειας εντός του κράτους μέλους υποδοχής στον μικρής ηλικίας ανήλικο υπήκοο άλλου κράτους μέλους, οι ίδιες αυτές διατάξεις επιτρέπουν στον γονέα που έχει πράγματι την επιμέλεια του υπηκόου αυτού να διαμένει μαζί του στο κράτος μέλος υποδοχής.

- 47 Συνεπώς, στο αιτούν δικαστήριο πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 18 ΕΚ και η οδηγία 90/364 απονέμουν, υπό περιστάσεις όπως αυτές της υποθέσεως της κύριας δίκης, στον μικρής ηλικίας ανήλικο υπήκοο κράτους μέλους ο οποίος διαθέτει τη δέουσα υγειονομική ασφάλιση και συντηρείται από γονέα, υπήκοο τρίτου κράτους, του οποίου οι πόροι επαρκούν ώστε να μην επιβαρύνει ο πρώτος τα δημόσια οικονομικά του κράτους μέλους υποδοχής, δικαίωμα διαμονής αόριστης διάρκειας στο έδαφος του τελευταίου αυτού κράτους. Στην περίπτωση αυτή, οι ίδιες αυτές διατάξεις επιτρέπουν στον γονέα που έχει πράγματι την επιμέλεια του υπηκόου αυτού να διαμένει μαζί του στο κράτος μέλος υποδοχής.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 48 Δεδομένου ότι η διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (ολομέλεια) αποφαινεται:

Το άρθρο 18 ΕΚ και η οδηγία 90/364/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 28ης Ιουνίου 1990, σχετικά με το δικαίωμα διαμονής, απονέμουν, υπό περιστάσεις όπως αυτές της υποθέσεως της κύριας δίκης, στον μικρής ηλικίας ανήλικο υπήκοο κράτους μέλους ο οποίος διαθέτει τη δέουσα υγειονομική ασφάλιση και συντηρείται από γονέα, υπήκοο τρίτου κράτους, του οποίου οι πόροι επαρκούν ώστε να μην επιβαρύνει ο πρώτος τα δημόσια οικονομικά του κράτους μέλους υποδοχής, δικαίωμα διαμονής αόριστης διάρκειας στο έδαφος του τελευταίου αυτού κράτους. Στην περίπτωση αυτή, οι ίδιες αυτές διατάξεις επιτρέπουν στον γονέα που έχει πράγματι την επιμέλεια του υπηκόου αυτού να διαμένει μαζί του στο κράτος μέλος υποδοχής.

(υπογραφές)